

Komunikační formy sluchově postižených

- communicatio – spojení, sdělování
- obecně lidská schopnost využívat výrazových prostředků pro vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů
- komunikační schopnost - užívat jazyk jako systém znaků a symbolů ve všech jeho formách
- komunikační proces – sdělování a výměna informací

Komunikace

- *verbální* - mluvená řeč, psaná forma řeči, znakový jazyk
- *neverbální* - pohledy, mimika, gesta, fyzický postoj, haptika

Dělení komunikačních forem u SP (Krahulcová-Žatková, 2002)

- Daktylní abeceda (daltylotika)
- Pomocné artikulační znaky
- Hand Mund systém, Cued speech
- Mluvená hlásková řeč
- Psaná forma řeči
- Znakový jazyk
- Znakovaný jazyk
- Gestuno
- Mimika
- Gestikulace
- Dramatizace
- Pantomima

Daktyl (prstová abeceda)

- vizuálně-motorická komunikační forma
- využívá různých poloh a postavení prstů k vyjádření hlásek
-

Druhy daktylu:

- jednoruční
- dvouruční
- smíšený
- dlaňový daktyl hluchoslepých – taktilní forma

Nevýhody užívání prstové abecedy

- nutná znalost jazyka v psané podobě
- hláskování slova, věty
- pomalejší než mluvení
- ovlivněno úrovní motoriky

Přednosti užívání prstové abecedy

- podporuje zapamatování slov a jejich analýzu a syntézu (při počátečním čtení)
- snadno reprodukovatelný, rychlejší než písmo
- pomáhá při artikulaci
- slouží k pojmenovávání tam, kde chybí znak

Pomocné artikulační znaky

- gestické pomůcky k podpoře vnímání a produkce hlásek
- používají se při tvoření, fixaci a automatizaci správné artikulace u SP
- upozorňují na správnou
  - polohu mluvidel
  - rezonanci mluvidel
  - charakter výdechového proudu

Hand Mund systém

- manuálně orální systém
- druh fonetické prstové abecedy, znázorňující činnost té části mluvidel, která je při artikulaci zraku nepřístupná
- např. poloha jazyka znázorněna zvednutím prstů

Cued speech - doplněné odezírání

Mluvená hlásková řeč

- kontakt s majoritní společností
- rozvoj řeči v MŠ, ZŠ
- individuální logopedická péče
- nutný nácvik **odezírání**

Odezírání

- vnímání mluvy zrakem a její chápání podle pohybů úst, mimiky, výrazu očí, gestikulace
- SP vnímá při odezírání *kinémy*, tzn. mluvně pohybové útvary, odlišitelné od jiných

Např.

SP vnímá při odezírání *kinémy*, tzn. mluvně pohybové útvary, odlišitelné od jiných

- kinémů je 11 - 4 pro samohlásky (A,E,I,O+U) a 7 pro souhlásky (Krahulcová, 1998)
- (někteří odborníci uvádí 8 kinémů pro souhlásky)
- bilabiální kiném (P,B,M)
- labiodentální kiném (F,V)
- lingvoalveolární kiném (T,D,N, Ť,Ď,Ň)
- kiném ostrých sykavek (S,Z,C,Ř)

- kiném tupých sykavek (Š,Ž,Č)
  - lingvoalveolární a vibrační kiném (L,R,J)
- (někde bývá označována hláska J jako samostatný 8. kiném)
- velární kiném (K,G)
  - bez viditelného kinému (např. H,CH,N)

Stupně odezírání

- Ideovizuální (globální, pasivní, primární) odezírání - dítě si na základě častého opakování spojuje pojem s faciálním obrazem osoby
- Vizualně-fonetické (technické, lexikální) odezírání - dítě, které začíná mluvit nebo už mluví, spojuje faciální obraz s konkrétním jevem a při vlastním vyslovování také s vnímáním své artikulace
- Ideativní (rozumové, integrální) odezírání - dítě vnímá zrakem komplexně projev mluvčí osoby a dokáže si (po pochopení obsahu) doplňovat to, co se mu nepodařilo odezřít

Vnější podmínky pro odezírání

- osvětlení - intenzita a směr
- konverzační vzdálenost, poloha obličeje mluvčího
- zrakový kontakt
- mluvní technika - anatomické zvláštnosti mluvních orgánů
  - přiměřená artikulace
  - znalost konverzačního tématu

Vnitřní podmínky pro odezírání

- *fyziologické* – neporušené mentální funkce a zrak, schopnost využití zbytků sluchu a vibrační vnímání, celkový stav organismu
- *psychické* – kvalita pozornosti, paměť, vrozené předpoklady, úroveň myšlenkových operací, schopnost převádět zrakové vjemy do pojmů, sociální zralost
- *verbální* – slovní zásoba, znalost mluvnice užívaného jazyka, znalost větného kontextu, dosažený stupeň dorozumívacích schopností

Psaná forma řeči - cílem je rozumět psanému textu a umět vyjadřovat myšlenky psanou formou

Možnosti výuky čtení:

- globální čtení
- analyticko-syntetické čtení
- čtení z hlediska celoživotního vzdělávání

Gestuno

- osvětlení - intenzita a směr
- forma mezinárodního znakového jazyka

Mimika

- vyjadřuje pomocí výrazu obličeje emoce, např. zlé nebo radostné pohledy
- mimika může být součástí znaku (tzv. nemanuální faktory)

Gestikulace

- umožní první porozumění řeči
- podporuje schopnost nápodoby
- připravuje půdu pro používání slov

Dramatizace

- nácvik sociálních dovedností

Pantomima

- kultura neslyšících

Doporučená literatura k problematice:

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002